



DRÁGA MULATSÁG – NÖVEKVŐ ESKÜVŐI KIADÁSOK AZ ERITREAI TIGRINYÁK KÖRÉBEN

TESFAY SÁBA

Mussie 39 éves koráig várt a házassággal. Szeretett volna erős egzisztenciát teremteni, mielőtt elkötelezi magát. Terve nem sikerült. Továbbra is havi 700-800 nakfát keres hivatali dolgozóként a Gazdasági Minisztérium egyik irodájában, ahol nemzeti szolgálatosként¹ alkalmazzák. Amikor végül úgy döntött, hogy nem vár tovább, nővérenek javaslatára megkérte Semheret kezét. Mussie nővére jó barátnője Semheretnek, és mikor felvetette neki az esküvő gondolatát, a lány azonnal beleegyezett. Két találkozás után sort kerítettek az eljegyzésre, majd kitűzték az esküvő időpontját. Az eljegyzés és esküvő között eltelt három hónap Mussie számára azzal telt, hogy minden fontos alapanyagot beszerezzen. Az alapanyagok gondos kiválasztásán túl szerveznie kellett a több száz főt befogadni képes, 18 *mai bet*² nagyságú sátrat, döntenie a meghívottakról és kinyomtatni a meghívókat, kitalálni az esküvő menetét, megszervezni a helyszíneket, a fotósokat, videósokat. Fő segítői a testvérei és barátai voltak, mivel a szülei már nem élnek.

Mussie esküvője két napig tartott, és átszámítva megközelítőleg 2 millió forintba került. Ebből 120 000 nakfa értékben, vagyis több mint egymillió forintért arany ékszereket vásárolt a menyasszonya számára. 2009-ben házasodott, és adósságait azóta sem tudta törleszteni.

A hozomány és az esküvői kiadások gyakran nagy terhet rónak a családokra. A kiadások viselői a nukleáris családok, elsősorban a szülők, akik vagyonosabb rokonai segítségére is számíthatnak. A fenti példa gyakorisága okán érdemes magyarázat után néznünk. A kérdés pedig az, hogy minek tulajdonítható a nagy kiadással járó esküvők térhódítása. A tanulmány során az ezzel kapcsolatos témák kifejtésére vállalkozom, és sorra veszek néhány magyarázattal szolgáló javaslatot.

Az esküvők jelentősége

Eritreai falusi, földművelő közegekben a házasság jelentősége leginkább abban állt, hogy a fiatalok számára lehetővé tette gazdasági függetlenedésüket a családtól, vagyis olyan jogokhoz juttatta a leendő családfőt, ami számára az önállóságot jelentette. Régebben az ifjú házasságának első néhány évében a felnőtt férfiakkal járó státuszokhoz jutott, beleértve a megművelhető földhöz, illetve háztelekhez való jogát is. A felnőtté válás része volt tehát a házasság, a földhasználati jogok megszerzése és a gyerekvállalás.

Az 1994-es földreform bevezetése óta e három dolog már nincsen szoros kapcsolatban egymással, ugyanis a föld adminisztrálása azóta nem helyi, falusi, hanem nemzeti szinten történik, és a jogok megszerzését is a nemzeti szolgálat elvégzéséhez köötték. Meglátásom, hogy ez a változás összefüggésbe hozható a mai esküvői szokások alakulásával, illetve ezzel összefüggésben a családi háztartások atomizálódásával.

A főváros közvetlen vonzáskörzetében található faluban végzett kutatásom során az idősek gyakran fel-lemegették azokat az időszakokat, amikor az apjuk és nagybátyáik generációja késleltette a földhöz jutásukat. Ehhez minden eszközük meg is volt, hiszen mindenkor a már felnőtt státusszal rendelkező férfiak dönthettek a fiatalabbak sorsáról. A földek feletti rendelkezési jog biztosította számukra ehhez az alapot. Végző soron tehát a szűkös javak két legfontosabbikáról ők rendelkezhetek: a nőkről, illetve a földekről. A fiataloknak teljesíteniük kellett a szülői szolgálatot, hogy apjuk hivatalosan bejelentse: a fiuk tőlük független földekre tarthatnak igényt. Ha tehát a falu megsokasodott, és nem volt elegendő mennyiségű föld a határában, a fiatalok elvándorlásra kényszerültek, mivel a földosztás akár évtizedekig



Menyasszony és vőlegény esküvőjük napján az autóban. Fotók: T.S.



is késlekedhetett. (Mary Douglas a lelék körében, Paul Bohannon pedig a tivek körében foglalkozott az idősök gazdasági befolyásosságával, amivel ellenőrzésük alatt tudták tartani a fiatalok házasságát. V.ö. Douglas 1967; Bohannon 1959).

Ehhez hasonlóan ma is késleltetett házasságok kötnek. Adódik a kérdés, hogy a kései házasságot az eritreai tigrinya népcsoport körében a szubjektíven értelmezett szegénységnek tulajdoníthatjuk-e. Látszólag részben igen, mivel – ahogyan Mussie példáján is láthattuk – az esküvő jelentős befektetést követel a résztvevőktől. Ugyanakkor az iskolarendszer, a nők foglalkoztatási lehetőségei, illetve a gyengébb szülői kontroll szintűgy ezt a tendenciát erősítik.

Ez utóbbi tényezők együttesen azt eredményezik, hogy a lányok felelőssége megnő, és beleszólhatnak az őket érintő családi döntésbe. Ahogyan kitolódik az életkor, és ahogyan a lányok kikerülnek a szigorú családi ellenőrzés alól, úgy a tisztesség és szüzesség megőrzése már nem a család feladata, hanem sokkal inkább a lány felelőssége. A lányok legfőbb erénye továbbra is a szüzesség és tisztesség. Számukra ez egy zálog, amellyel a jó házasság, a megfelelő férj elérhető. A családok atomi-

„A főváros közvetlen vonzáskörzetében található faluban végzett kutatásom során az idősök gyakran fel-emlegették azokat az időszakokat, amikor az apjuk és nagybátyáik generációja késleltette a földhöz jutásukat. Ehhez minden eszközük meg is volt, hiszen mindenkor a már felnőtt státusszal rendelkező férfiak dönthettek a fiatalabbak sorsáról.”





zálódása mellett a kiscsaládi egységen belül is jobban megmutatkoznak az egyéni érdekek. Mindezek a párválasztás, eljegyzés, esküvői rítus folyamatában is tetten érhetők, de erre terjedelmi okokból nem térek ki.

Elszármazottak

A legnagyobb esküvőket külföldön élő eritreaiak tartják, illetve az ő támogatásával finanszírozzák. Sokan közülük új lakhelyükön eritreai párt keresnek maguknak, vagy otthoni rokonaik közvetítésével családi ismerőseik tág köréből választanak megfelelő partnert. Az ő esetükben az esküvő különös jelentőséggel bír. Számukra ez az alkalom az otthon maradt család és az elszármazott utódok közti kapcsolat kifejezője, a házasság legitimálása az otthoniak körében, a rokonok iránti tisztelet és kötődés megerősítése, illetve egy olyan esemény, melyben az elszármazottak zsűfoltan megjelenítenek mindent, amit számukra eritreai otthonuk, a családjuk jelent.

Egyik városi értelmiségi rokonom szerint az extravagáns esküvők a nyugaton élő elszármazott eritreaiak nyomán váltak vonzóvá a helyiek számára. A külföldön élő eritreaiak költekező esküvői valóban követendő mintát teremtettek. Az esküvő – ahogyan Sárkány Mihály a magyar falusi lakodalmakról megjegyzi – egy lehetőség a jómódúaknak arra, hogy gazdagságukat fitogtassák, amit a szegényebbek lehetőségükhöz mérten igyekeznek utánozni (1983: 282).

Esküvői kiadások és támogatások

Az esküvő és a temetés az a két átmeneti rítus, melyek a tágabb közösség figyelmére és támogatására érdemesek. Ezekben az alkalmakon sátrakat állítanak fel, melyekben

„A sátor nagysága jelzi a család presztízsét. Minél nagyobb egy sátor, annál több vendéget várnak, annál több kiadással jár ez a családokra nézve.”

a család, ismerősök és rokonok elbúcsúztatják szeretteiket, illetve a meghívottak tanúi lehetnek egy pár egybekelésének. A sátor tehát központi helyet foglal el az ember és közösség életében bekövetkezett változások, átmenetek idején.

Az ember átlépése életének egyik szakaszából a másikba nemcsak a család és az azt megelőző egyén magánügye, hanem a közösség, vagyis a tág rokonság és barátok, ismerősök figyelmére is számot tarthat, ily módon az alkalomtól függően számos ember értesül róla, ezt az előkészületek és maga az esemény teszi ismertté, és az összejövetelek nagyságától függően kisebb vagy nagyobb sátrakat kölcsönöznek erre az időre. A felállított sátor méretei jól illusztrálják a résztvevők számára az alkalomba befektetett pénzt és a meghívott vendégek számát. A sátor nagyságát

mai *bet*-ben mérik, ami magát a sátrat is jelentheti, de egyébként négy tartóoszlop által közrefogott területet jelöl. Szerényebb esküvőn 2 *mai bet*-es sátrat használnak, de a sok vendéget felvonultató esküvőkön 18-20 *mai bet*-es sátrat is építenek. A sátrak méretét mindig a meghívott vendégek létszámához igazítják. Mi sem jelzi jobban az összejövetelek és sátrak jelentőségét a társadalomban, mint az, hogy falun és városon is számos olyan közösség (*mahber*) létezik, mely sátorral rendelkezik.

Mi zajlik az esküvői sátorban? Itt gyűlik össze a násznép, itt veszi át a lány a neki megvásárolt ajándékokat, itt történik a formális megegyezés a két család között, itt mondják ki, hogy mekkora hozományt kap az ifjú pár, és mindezeknek több tucat tanúja van. A fiús sátornál tartott vasárnapi lakodalom után a pár a fiús családhoz költözik, és attól fogva férj és feleség lesznek. Bár már az eljegyzés időszaka a két család számára arról szólt, hogy közeli rokonokként kezelték egymást, valós affinális kapcsolatról csak ez után beszélhetünk. Ezt visszatükrözi maga az esemény is azáltal, hogy a sátorban nyilvánosan előadott megegyezés, illetve „játék” megköveteli, hogy egymás ellenfeleiként határozzák meg magukat, mely során mindkét fél célja, hogy végeredményben nyerjen, és ne veszítsen” (Fortes, 1962: 3). Fortes még azt is hozzáteszi, hogy az ünnepség szokáseggyüttese gyakran ismételt kifejeződése ennek a témának. (u.o.) A megegyezés idején a fiús és lányos család tagjai a sátor két ellentétes oldalán foglalnak helyet, és az előre rögzített feltételek szerint újra „eljátszszák” a két család megállapodását, és ezzel véglegesítik a házassági szerződést. A „játék” zárultával a két család rokoni kapcsolatát elismerik.

A sátor nagysága jelzi a család presztízsét. Minél nagyobb egy sátor, annál több vendéget várnak, annál több kiadással jár ez a családokra nézve. Kötelező kiadást

jelent az indzserához³ és szuwához⁴ szükséges alapanyagok beszerzése, illetve a tehetősebbek hívhatnak zenészeket és táncosokat is.

A bevételi oldalon szerepel ugyanakkor mindkét családnál az *ödme*, ami az esküvőre érkező vendégek hozzájárulásaiból tevődik össze. Nagymamám idejében még szombat délután a fiú és a lány barátai körbejártak a faluban, hogy pénzt gyűjtsenek az esküvői kiadásokra és a hozományra. Ha az összegyűlt pénz nem volt elég a hozomány kifizetésére, akkor a lány családja kiegészítette azt. Vasárnap aztán szemrevételezték a fiú családjának ajándékát, és felajánlották a szombaton összegyűjtött összeget. Ma már csak a sátrakban gyűjtenek.

A közeli ismerősök mellett a *mahberek* is jelentős segítséget jelentenek. Városi és falusi közösségekben egyaránt megtaláljuk a *mahber* néven ismert társaságokat, melyek részben vallási alapon szerveződnek, részben egy munkahely, vagy a közös leszármazás, lakhely adja az okot arra, hogy 20-30 vagy akár több ember olyan szolidáris közösséget hozzon létre, mely általában tagdíj fejében meghatározott alkalmon segítséget nyújt. Leggyakrabban az esküvőt és a temetést említik meg, mint melyeken az egyén segítségre számíthat *mahber*től. Ilyenkor a közösség pénzt, illetve sátrat és edényeket adhat kölcsön, amennyiben van neki. Az általam kutatott faluban több olyan ágazat is van, melyeknek tulajdonában edények és sátrak vannak, ennek kapcsán az sem elhanyagolható, hogy ezek a rokoni egységek korábban földdel rendelkeztek, de mára kizárólag a sátrak és edények jelentik tagjaik közös vagyonát. Létezik a falu egészét behálózó *Mahber Adi* is, melynek tagjai ma például minden családot, akik rendszeres befizetői a közösségnek, fejenként 5 nakfával segít esküvő esetén.

Visszatérve az esküvői kiadásokra, az *ödme*, melyet korábban a falun belül gyűjtöttek össze, ma is jelentős mértékben járul hozzá a költségek rendezéséhez. Minden vendég pénztárcájához mérten adakozik a sátor bejáratánál. A fővárosban és falun egyaránt elterjedt a gyakorlat, azonban ha a család megengedheti magának, akkor ma már nem kérnek a meghívottaktól pénzt.

Ma a lakodalmat és az ott szedett *ödmét* leszámítva a környezet nem járul hozzá anyagi javakkal, és nem is részesül azokból csupán annak okán, hogy egy faluban élnek, vagy egy rokoni csoporthoz tartoznak. Régebben a lopás, ajándékozás, adakozás mind a házassági szokások olyan momentumai voltak, melyek megerősítették a résztvevők hovatartozás tudatát, azt, hogy az egyén kihez tartozott, és kifejezték a kulturális csoport esszenciáját (vö. Cligett – Wilk, 2007: 157). Akkoriban Belezában a feleség családja *hambasát* küldött a mézeshetek alatt a férj szüleinek, amiből minden falusinak adtak. A mennyiséget szétosztották a három főágazat között, akik minden háztartásnak juttattak belőle. Ezek a formalizált cselekedetek szolgálták a falu, illetve a rokoni egységek összetartozás-tudatát. Ahogyan az is, hogy gabonát vagy pénzbeli hozzájárulást gyűjtöttek a családoktól. Ma csupán a lakodalmon résztvevőktől gyűjtenek *ödmét*, barátoktól és rokonoktól kérnek kölcsön, illetve olyan *mahberek* támogatására számíthatnak, melyeknek befizető tagjaik. Az egyes esküvőkön anyagilag érdekelték körének szűkülése egyben azt a ten-

„Mindezek mellett komoly terhet jelent a családok számára a hozomány, illetve a menyasszonyajándék kifizetése. Hagyományosan a fiatal pár családjai több formális találkozón erősítették meg szándékukat. A megállapodásokat és eljegyzést ajándékok cseréje kísérte, mintegy jelezve az elköteleződés mértékét.”

denciát is példázza, mely során a háztartások atomizálódnak, egyre önállóbbak, és az azon túlmutató kötelek meggyengülnek.

Mindezek mellett komoly terhet jelent a családok számára a hozomány, illetve a menyasszonyajándék kifizetése. Hagyományosan a fiatal pár családjai több formális találkozón erősítették meg szándékukat. A megállapodásokat és eljegyzést ajándékok cseréje kísérte, mintegy jelezve az elköteleződés mértékét. A lány ilyenkor ruhákat és ékszereket kapott. A legjelentősebb ajándékok átadására az esküvő biztosított és biztosít ma is lehetőséget. Ilyenkor adják át a lánynak azt az ajándékot, aminek értékét megbeszélés és egyezkedés után a menyasszony szülei pénzben vagy állatban (ma már csak pénzben) kifizettek az esküvő napján a fiús családnak.

Ez utóbbit hívják *gezminek*, aminek talán legközelebbi megfelelője a hozomány. Ma már előre megállapodnak a felek abban, hogy milyen értékben vásároljon a fiú családja ékszereket, és mennyit szán a lányos család a *gezmi*re. Az ezüst vagy ma már inkább arany ezek után a nő tulajdonában marad, azt a későbbiekben ő értékesítheti. Az eritreai esküvői gyakorlat továbbá azt mutatja, hogy a hangsúly a *gezmin* van, vagyis azon az összegben, amit a fiú a lány szüleitől kap. Erre évtizedek múltán is emlékezni fognak, és ez az, aminek visszafizetésére teljes egészében vagy részben a férj válás esetén kötelezhető. A *gezmit* tehát bár a vőlegény kapja, az a közös háztartásba fektetett összeget vagy javakat jelenti. Ma ez azonban általában arra sem elég, hogy az esküvőre kapott kölcsönöket visszafizessék.

A *gezmi* funkciója megváltozott, amiben szerepe lehet annak is, hogy a városi fiatalok már nem is olyan fiatalok, amikor házasságra adják fejüket, egyesek akár már megalapozott egzisztenciával rendelkeznek, emiatt a hozomány nem minden esetben jelent indítótőkét a pár számára. Falusi közösségben pedig a fiatal házaspár első éveit a fiú szüleinek háztartásában töltötte, sok esetben a *gezmi* formájában kapott javakat még ott elfogyasztották, és csak részben fordíthatták az új háztartás megalapítására.

Végeredményben tehát a lány és a fiú szülei közel egyenlő mértékben járulnak hozzá az esküvői ajándékokhoz, olyan formán, hogy a lány szülei *gezmit* fizetnek, ami részben a fiú szülei kiadásait fedezi, ez utóbbiak pedig megvásárolják a kért ékszereket (menyasszonyajándékot), ami a lány vagyonát képezi, és valamivel kisebb értéket képvisel, mint amit hozomány gyanánt kapnak. Goody-t idézve, ez a fajta ajándékcsere lehetővé teszi a szülők számára, hogy ellenőrzés alatt tartsák gyermekeik házasságát, a párválasztásnál figyelembe vegyék a két család vagyoni helyzetét, és bizto-

sítsák lányuk pozícióját a társadalomban (Goody 1977: 23). A hozomány és a gazdasági rétegzettség között ilyen összefüggésre mutathatunk rá a tigrinya társadalomban.

Lényegében a hozomány és a menyasszonyajándék jelentős terhet jelent a családoknak. Láthattuk, hogy ezek enyhítésére különböző gyakorlattal élhettek és élhetnek: a rokonság hozzájárulása, apai szolgálat, *mahberek* segítsége vagy a kölcsönök. Eriksen úgy vélekedik a menyasszonyváltságról, mint ami szerződészerű köteleket hoz létre az ágazatok között, illetve erősíti a fizető csoporton belüli összetartást (Eriksen 2006). A tigrinya közösségben a terheket elsősorban a család viseli, és azt csak kiegészítik az említett források. Tehát míg a rokonok és a lokális közösség – ami elsősorban apaági rokonságot takar – hozzájárul a lány, illetve a fiú házasságához, a *gezmi*, illetve a menyasszonyajándék kifizetése a szülőkre hárul. A családi egység az apaági rokonságon belül ezzel hangsúlyos szerepet kap, mind a szolidáris kapcsolat, mind a gazdasági együttműködés tekintetében. Ez még jellemzőbb városi, modern közegben, ahol a család az ágazati térkép helyett a szomszéd-sági viszonyokba ágyazódik. Eriksen megemlíti azt is, hogy a vőlegény rokonsága a magas menyasszonyváltság kifizetése érdekében számíthat a rokonság segítségével, akár hozzájárulás, akár kölcsön formájában. Mussie esküvője kapcsán már említettem, hogy jelentős kölcsönöket kapott, aminek terhe még azóta is nyomja a vállát. Az adibeli idősek a mai és régi esküvők összehasonlításakor mindig kihangsúlyozták, hogy az ő idejükben se a fiatalok, se a szüleik nem adósodtak el, nem kértek kölcsönöket, hogy a költségeket ki tudják fizetni. Igaz ugyan, hogy a rokonok, szomszédok hozzájárulásaira számíthattak. (Fentebb bemutattam, hogy az *ödme* csak csekély mértékben fedezi a kiadásokat, és a fennmaradó vállalt költségeket önerőből, illetve kölcsönökből állják).

A megtermelt javak mellett a falusiak mindennap fogyasztanak olyan javakat, melyeket pénzért vásárolnak. Az állam fix áron biztosít külföldről beszerzett

✓ *Násznap a templomi esküvő után*



növényi olajat, gabonaféléket, cukrot és más alapélelmiszereket, melyek a helyben megtermelt gabonákat egészítik ki az étkezésben. A faluban számos kisbolt üzemel, illetve a helyiek gyakran járnak a városi piacra, ahol terményeik egy részét értékesítik, beszerzik a szükséges élelmiszereket, és közel minden család egy vagy több tagja városon vállal munkát. A megkeresett pénz azonban ritkán elég minden álmuk kiváltására. Gondolhatunk ennek kapcsán arra is, amit Sahlins a *The Original Affluent Society*-ben fejt ki, tudniillik, hogy a piacra épülő iparosodott társadalmi rendszer más típusoknál nem tapasztalható mértékben hiányérzetet termel, ugyanis ahol az emberek megélhetése a bevételtől és a kiadásoktól függ, és ahol a termelés és elosztás az árak alakulását követik, ott a fogyasztónak mérlegelnie kell, oly módon, hogy minden megszerzett termék egyben valami másról való lemondással is jár (Sahlins, 2008: 3-4). Ez számunkra azt is előrevetíti, hogy akkor, amikor a tigrinya család pénzbeli jövedelmét oly sok mindenre költhetné, hiszen folyamatosan szembesül a számára potenciálisan elérhető termékekkel, mégis huzamosan más, sürgető kiadások terhelik őket, akkor az esküvői költségek egyben más megvásárolható dolgokról való lemondást is jelentenek, ilyen értelemben az alkalom egyfajta luxuscikk paramétereivel bír (Otnes – Pleck, 2003: 10), és az azzal járó kiadások kellemetlen súlyként nehezednek rájuk.

A házasságkötést követően az új háztartás létrehozása tetemes összegeket emészt fel. Egy szerényebb ház megépítése is 200 000 nakfa körül van. A *gezmi*, a hozomány éppen arra hivatott, hogy a fiatalok elkezdhessék közös életüket. A *gezmi* növekedése nem-e éppen azt tükrözi, hogy ma a háztartásalapításnak jelentős anyagi vonzatai vannak? A menyasszonyajándéknak ugyancsak az a szerepe, hogy biztosítsa a nő pozícióját. Az igények és elvárások pedig pénzben kifejezhető értéket képviselnek. A nő számára elválás vagy megözvegyülés esetén az ékszerei jelentik a megélhetésének zálogát. Városon a rokonok szétszóródva élnek, kevés a nő támasza, az élelmiszer a világszertei árakhoz igazodik, emiatt érthető, hogy a biztonságot az akár 100 000 nakfa értékű ékszerek képviselik számára.

A hozomány biztosíték arra, hogy a lány szülei státuszának megfelelő pozícióban folytathassa életét. A házasságkötést kísérő ajándékcsere szintén olyan jelentős, hogy az egyfajta garanciaként szolgál a házasság tartósságára. Ezt erősíti a két család közt kialakult rokon kapcsolat is. Sok esetben az anyós és menyé között szoros kapcsolat alakul ki, hiszen a mindennapos munkákat közösen végzik, egymást segítik.

A modern esküvők kapcsán Otnes és Pleck (2003: 7) megemlítik, hogy az extravagancia, az erőn felüli költségekben a párok egyfajta bizonyosságot látnak arra, hogy akkor, amikor olyan magas a válások aránya, az övéké tartós maradjon, és felidézhetővé váljon az az emlékezetes nap. A több száz fős vendégség ellátása, szórakoztatása az eritreai esküvőkön valóban nagy hírt kavart. Ugyanakkor nem kielégítő az amerikai szerzőpáros által felvetett válasz. A tigrinya esküvőkön nagy tisztelet illeti meg a vendégséget [ehhez hasonlót az etióp esküvők kapcsán ők is megemlítenek (u.o.)]. A pár egybekelésének ők a tanúi. Ők jelentik azt a közösséget, akiknek az esemény szól. Jelenlétük legitimálja a pár státuszváltását. Az esküvő nem mindig szórakoztat, sőt sokszor unalmas. Pózolni a fotósoknak órákon keresztül, ülni

a sátorban, és várni, míg kihozzák az ételt. Vannak, akik szót sem váltanak a mellettük ülőkkel, csak várnak türelmesen, majd csendben hazatérnek. De mégis ott voltak, megtisztelték az eseményt, hiszen ők is részesei a közösségnek. Ez a közösség jelenti azt az erkölcsi közeget, melyben a férj és feleség egymás iránti kötelezettségei szavak nélkül ugyan, de kifejeződésre jutnak. És ez a közeg – annak erkölcsi, viselkedésszerű normáival – szavatolja a házasság tartósságát.

Az esküvői szokások változása

Sárkány Mihálynak a falusi lakodalmakról szóló rövidre szabott írásában (1983) alább idézett részei akár az eritreai esküvői szokásokról írtak összegzésének is beilleszthetők. „Melyek a változások? Csökkent a színjátékszerű elemek aránya és kidolgozottsága, kiszorulóban vannak és értelmüket veszítették a varázscselekmények. Igen leegyszerűsödött a mulatozás formája. Evésre, ivásra, táncra és éneklésre korlátozódik, szinte teljesen kiszorultak a játékok, ugratások” (1983: 280). „A lakodalmak mérete növekedőben van” (1983: 281). Azt, hogy a falusi lakodalmak során egyre jelentősebb mennyiségű javakat cserélnek egymás közt, a jövedelemnövekedéssel magyarázza (1983: 282). „Figyelmet érdemelnek továbbá a javak áramlásának következményei. A lakodalmak finanszírozási módja ugyanis az idők során nem változott. Továbbra is főként a szülőket terhelik a növekvő kiadások. Az ajándékok, a menyasszonytánc bevétele viszont a fiataloké” (u.o.). A lakodalmak funkciói között megemlíti magát az átmeneti rítust, ami megkönnyíti és emlékeztetessé teszi az eseményt, „a rokonná vált családok közelítését”, illetve azt is, hogy a vagyonos családok ezen alkalmakon lehetőséget láttak arra, hogy gazdagságukat fitogtassák, amit a szegényebbek lehetőségükhöz mérten igyekeztek utánozni (u.o.).

Mivel magyarázható az, hogy két ennyire eltérő környezetben a változások egy irányba mutatnak? A gazdaság átszerveződése, a pénzgazdálkodás, általános bér-munka, a rokonsági kötelékek gyengülése (ami helyett viszont megtaláljuk az állami jogi apparátust, a bürokráciát, hivatali adminisztrációt, paternalisztikus kormányzatot), az egyéni választáson alapuló házasság, társadalmi mobilitás mind olyan tényezők, melyek hatására a családok és egyének független entitásokként jelennek meg. A társadalom individualizálódása ezek szerint olyan befolyással van a házassági meg egyezésre és esküvői rítusra, melyben már megjelenik az egyéni döntés, és a rokonság kevésbé hangsúlyos részvétele. Eltűnedeznek a szimbolikus cselekmények, viszont leegyszerűsített formában megmarad maga az aktus, mely az átmenetet jelképezi. A meg egyezés körülményei alkalmazkodnak a feltételekhez: kevésbé a rokonság, inkább a rátermettség határozza meg, hogy kik a résztvevők; a gezmire és menyasszonyajándékokra költött anyagi javak széles skálán mozognak, alkalmazkodva a két fél lehetőségeihez; előfordulhat, hogy az egyik fél csak jóval csekélyebb mértékben járul hozzá a költségekhez; a meghívottakról a pár és családja dönt, akárcsak az esküvő méretéről. Az esküvő és lakodalom ugyanakkor meglehetősen nagy kiadásokkal jár.

A változások nyomán követése komoly nehézségekbe ütközik. Diakronikus vizsgálatra nem volt lehetőségem, így ok-okozati kapcsolatok feltárására nem is vállalkozhatok. Csupán egy lényeges vonulatra kívánok rámutatni, mégpedig az esküvő

mint divat terjedésére. Ez korrelál Sárkány megállapításával, miszerint a módos gazdák jelentős anyagi javakat mozgatnak meg ez alkalommal, amihez a szerényebb körülmények között élő családok igyekeznek erőn felül is alkalmazkodni. Eritreában az igazán vagyonos réteget a külföldön élők csoportja jelenti, akik ha lehetőségük van rá, otthon házasodnak össze, néha évekkel gyermekük megszületése után. Az Amerikába vagy Nyugat-Európába emigrált eritreaiak előszeretettel térnek vissza otthonukba, hogy ott tartsák meg esküvőjüket a rokonok részvételével. Ez az erkölcsi kapocs kifejeződése, annak példázása, hogy maga a megegyezés a család, illetve rokonság és közösség részvételével válik legitimé. Nyilvánvalóan ilyen esetekben az esküvő elveszíti átmeneti rítus funkcióját, helyette az otthon élmény, a rokoni közeg, az ismerősök lesznek azok a tényezők, melyek megélése fontos a pár számára. A kapcsolattartás, a rokoni ismeretségek bővítése miatt szintén jelentősége van. Az ilyen esküvők gazdagságát a helyiek jó esetben is csak imitálni tudják. Mivel egy-egy esküvőre a távoli rokonok is hivatalosak, falusiak és városiak egyaránt jelen vannak, következésképp a divatos elemek és kellékek gyorsan terjednek. Ma már egy falusi család is igyekszik autót, fotósokat, videósokat, együttest, sátrat, különleges ételeket és tortát biztosítani az esküvőkön, amelyek csak nagyon ritkán elérhető javak a falusiak számára.

A vagyonos családok az esküvők alkalmával nagylelkűségükről tesznek tanúbizonyságot, mintegy meginvitálják falusi vagy városi rokonaikat és ismerőseiket egy különféle elemekkel színesített lakodalomra, melyhez még szerény hozzájárulásukra sem tartanak igényt. Az érzékelhető vagyoni különbségek tehát olyan formán is jelen vannak a lakodalmak során, ami lehetővé teszi, hogy minden meghívott részesüljön a család bőséges készleteiből.

Összegzés

Goody (1977 : 9-10) véleménye szerint, ha a vagyon leosztása az esküvőn történik, akkor az hangsúlyos ünnep lesz. A tigrinya esküvőn jelentős vagyoni tárgyak és

✓ *Ifjú pár esküvőjük napján a feldíszített autóban*



összegek cserélnek gazdát. Az idősök beszámolói szerint ezek mértéke nőtt az elmúlt évtizedekben. A drágulás több tényezőre is visszavezethető. A gazdaság jelentős mértékű átalakuláson ment át abban az időszakban, amire a helyiek még biztonsággal vissza tudnak emlékezni. Elterjedt az általános érvényű pénz: ma már rokonok között sem ritka, hogy egymást fizetésért alkalmazzák és az adibeli háztartások mind pénzért vásárolnak alapélelmiszereket. A megélhetés alapja tehát nem a föld, hanem a kormánytól és piactól függő fizetett bérmunka. Pénzen pedig bármi megvásárolható, kivéve a föld. Az esküvő ilyen formában egy luxuscikk paramétereivel bír (Otnes – Pleck, 2003). Pleck és Otnes szerint a nagy költségekkel járó esküvő a világ különböző nagyvárosaiban a globalizáció és a fogyasztói kultúra terjedésének tulajdonítható (Otnes és Pleck, 2003: 203). Ezt a leírtak alapján alá tudom támasztani, hiszen az általános érvényű pénz és az emigrált eritreaiak példái megerősíteni látszanak. Persze nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy az amerikai és nyugat-európai minták a filmekben és termékeken keresztül itt is hódítanak.

Ugyancsak elgondolkodtató, hogy ha az esküvő egy drága termék paramétereivel bír, akkor nem kell-e feltételeznünk kapcsolatot a kései házasság és annak drágulása között, mint ahogyan azt a dolgozat elején felvettem. A magas költségek miatt csak jelentős idő és munka befektetése árán tarthatják meg az esküvőket.

Továbbá az ágazati kötődések meglazulása, elsősorban a földreform folyományaként a családi háztartások atomizálódásához vezetett, ami szintúgy hatással lehetett az esküvői szokások drágulására, ugyanis szűkült azoknak köre, akik gazdaságilag érdekeltnek lehetnek egy pár egybekelésének. Míg korábban a hozomány és menyasszonyajándékok kifizetéséhez sokszor az egész falu hozzájárult, ma a támogatás mértéke arányában kevesebb lett.

Lezárásképpen pedig érdemes kitérni arra, hogy az esküvői költségek növekedése miatt sokan kölcsönökre folyamodnak. A külföldön élő eritreaiak ilyenkor adakoznak, a belföldiek inkább kölcsön adnak egymásnak. Mindkét esetben szorosabbra fűzi a baráti és rokoni szálakat. A tranzakciók kapcsán ők is érdekeltnek lesznek. Végeredményben a jómód fontos szerepet ír elő az embernek, befolyáshoz és hatalomhoz segíti őt. Ez az öregek (shumagellék) presztízsvesztését is jelenti. ☀

Jegyzetek

- 1 A Nemzeti Szolgálat bevezetéséről 1991-ben döntöttek, de az első katonai gyakorlatra 1994-ben került sor. Az intézkedés kiterjed minden fiatalra. Az általános iskola (vagy középiskola) elvégzése után mindenkit egy év katonai kiképzésre és nemzeti alapelvek elsajátítására köteleznek az ország egy távoli szegletében, Szawában felállított táborban. Ezek után a központi érettségien elért eredményük dönt majd arról, hogy milyen főiskolán, egyetemen tanulhatnak tovább, vagy esetleg katonai szolgálatra kötelezzik őket. Vannak, akik egy-két év után megkapják felmentésüket a Nemzeti Szolgálat alól, de vannak olyanok is, akik már több mint 10 éve várják azt az igazolást.
- 2 Mai bet: A sátor nagyságát *maibet*-ben mérik, ami magát a sátrat is jelentheti, de egyébként négy tartóoszlop által közrefogott területet jelöl.
- 3 indzsera: jellegzetese eritreai és etióp étel, ami kölesből készült lepényből és húsos, illetve zöldséges feltétből áll.
- 4 szuwa: házi készítésű gabonasör.

Felhasznált irodalom

- Bohannan, Paul (1959): „The Impact of Money on an African Subsistence Economy”. Africa. Vol. 19, No. 4.
- Cliggett, Lisa - Wilk, Richard R. (2007): Economies and Cultures. Boulder, Westview Press.
- Douglas, Mary (1967): „Primitive Rationing” In: Themes in Economic Anthropology. London: Tavistock.
- Eriksen, Thomas Hylland (2006): Kis helyek – nagy témák. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Fortes, Meyer (1962) „Introduction” In: Marriage in Tribal Societies. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goody, Jack (1977): Production and Reproduction: A Comparative Study of the Domestic Domain. Cambridge: Cambridge University Press.
- Otnes, Cele C. – Pleck, Elizabeth H. (2003): Cinderella Dreams. Berkeley és Los Angeles: University of California Press.
- Sahlins, Marshall (2008): „The Original Affluent Society” In: Stone Age Economics. London: Routledge.
- Sárkány Mihály (1983): „A lakodalom funkciójának megváltozása falun”. Ethnographia. Vol. 94, No. 2.

English Abstract

Lavish Weddings - Growing Expenses of Weddings among the Tigrinya Speaking People in Highland Eritrea

In Eritrea, among the Tigrinya speaking people lavish weddings have become a fashion. The families spend a relatively large sum of money on the wedding ceremony as well as the dowry. The present article seeks to understand the social background of this seemingly popular practice in Eritrea.

Starting with the significance of marriage in former decades, the author raises some possible explanations for the growing expenses of a wedding. Marriages have become independent from traditional social structures, such as land tenure, lineage system, local political interests, and this came to be reflected in the wedding ceremony.

Similarities between weddings in present day Eritrea and weddings in rural Hungary in the 1980's have been drawn and the conclusion is made that there are certain changes originating in the transformation of the economy that lead to the growing expenditures of weddings and the disappearance of rituals. Related to this, in urban Eritrea the rising costs of dowry is seen as a reflection of the unstable economic and social situation as a result of losing connection with and economic base where land, marriage and social status were interlinked and was dominated by elders, the shumagelle.

A szerzőről

Kulturális antropológus,
egyetemi tanársegéd
ELTE TÁTK
Kulturális Antropológia Tanszék

About the Author

Cultural anthropologist,
junior assistant professor,
ELTE Faculty of Social Sci-
ences, Department of Cultural
Anthropology



tesfayss@yahoo.com



Szarka Evelin

A büszke Kuba

Forradalom Amerika és Európa szorításában

Egy alapos és érdekfeszítő kötet a kubai történelemről, a forradalomtól napjainkig.

Hogyan alakul a kubai belpolitika, a demográfia, a vallás, a gazdaság vagy éppen az uralkodó ideológia. Hogy az amerikai törvényhozásnak miért nem sikerült térdre kényszerítenie a kis szigetet, hogy miként változott az egykori szocialista „testvérországok” és Kuba kapcsolata az európai rendszerváltozások után, hogyan viszonyulnak a latin-amerikai államok a büszke szigethez; és miért van az, hogy ez a kis ország komolyabb külpolitikai tényező a harmadik világban, mint a nagy európai hatalmak.

Keresse a kötetet az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.